

pronaći i faksimile djela Jakova Bunića, Koriolana Cipika, Ludovika Crijevića Tuberoni, Bartula Đurđevića, Frane Petrića i drugih znamenitih humanističkih pisaca.

Zbog opsega građe, jednome od njih, protestantskom teologu Matiji Vlačiću Iliriku, u katalogu *Rijetkosti u Knjižnici HAZU* posvećeno je zasebno poglavlje (*Flaciana*, 273-336). U njemu je objavljeno čak šezdesetak kvalitetnih faksimila naslovnica izdanja djela, pretežno crkvenopovijesne tematike, na kojima je Matija Vlačić radio kao autor ili suradnik.

Zbirka stranih knjiga 16. stoljeća također je bogata rijetkostima, a broji tristotinjak naslova, što je gotovo dvostruko više od zbirke s djelima hrvatskih autora. Tu su mnoga vrijedna renesansna izdanja antičkih, srednjovjekovnih i humanističkih pisaca. Uz izdanja Homera, Herodota, Aristotela, Platona, Ovidija, Cezara, Cicerona i sv. Augustina, istaknimo dva primjerka Justinijanova djela *Corpus iuris civilis*, izdanja djela Pietra Bemba, Francesca Petrarce, Torquata Tassa te dvojice protestantskih pisaca, Jurija Dalmatina (404-405) i Martina Luthera (479-482).

Knjižnica HAZU posjeduje i jednu od prvih tiskanih knjiga na slovenskom – *Catechismus sđveima islagama* (548-550), oca slovenske književnosti Primoža Trubara. Tu su i pravoslavna liturgijska djela – crnogorski *Oktoih petoglasnik* (494-496), prva tiskana ćirilica knjiga južnih Slavena te *Beogradsko ćetveroevđelje*, prva srpska tiskana knjiga (399-401).

Osim sadržajem, recentno kataloško izdanje s raritetima Akademijine Knjižnice već na prvi pogled privlači pozornost svojom izuzetno kvalitetnom i bogatom likovnom opremom, odnosno brojnim faksimilima u boji. Snalaženje u opsežnoj građi trezora Knjižnice ćitateljima će svakako olakšati ćak ćetiri tipa kazala, među kojima je osobito zanimljivo i informativno *kazalo tiskara po mjestima*.

Iako je ovo doista prvi cjelovit popis inkunabula i knjiga 16. st. u vlasništvu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Tamara Runjak napominje da neke knjige zbog oštećenja naslovnog lista nije bilo moguće identificirati, pa popis u katalogu nije konaćan i moguće je da u fondu Knjižnice bude pronaćeno još knjiga iz tog razdoblja. Budući da joj je, kako sama kađe, pri ovom nadasve zahtjevnom poslu najveće veselje bilo upravo otkrivanje novih knjiga, opisivanje tih nepoznatih izdanja i istrađivanje ekslibrisa, vjerojatno nećemo trebati još dugo ćekati na neko slićno kataloško izdanje Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Iva Kurelac

Toponimija otoka Murtera, Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastićka istrađivanja, Biblioteka Onomastica Adriatica, knj. 4, ur. Vladimir Skraćić, Zadar 2010., 357 str.

Toponimija otoka Murtera nova je publikacija koju u sklopu znanstveno-istrađivaćkoga projekta *Onomastica Adriatica* objavljuje Centar za jadranska onomastićka istrađivanja Sveučilišta u Zadru. Knjiga se sastoji od dvije veće cjeline. Prva nosi naslov *Onomastićki ambijent otoka Murtera* (3-137), a druga *Toponimija otoka Murtera* (141-343) i svaka se sastoji od više radova.

Knjiga zapoćinje uvodom *Otok otoka* (1-2), voditelja projekta i urednika monografije Vladimira Skraćića, a nakon toga slijedi prvi rad autorica Anice Ćuka i Nine Lonćar naziva *Otok Murter – prirodne i društvogeografske znaćajke* (5-31). Autorice u radu daju pregled dosadašnjih istrađivanja geografskih znaćajki otoka te se detaljno bave geološkim znaćajkama, geomorfološkim i hidrogeografskim obiljeđjima. Nadalje, autorice donose podatke vezane za

demografska kretanja (broj stanovnika od 19. do početka 21. stoljeća) te razmatraju utjecaj gospodarskih kretanja na društveni razvoj i opće preobrazbe otočnoga pejzaža.

Rad Anamarije Kurilić naziva se *Otok Murter od prapovijesti do kraja antičkog doba* (33-53). U svome radu autorica prezentira rezultate dosadašnjih arheoloških istraživanja koja svjedoče o negdašnjem liburnskom naselju na Gradini u Murteru, a koje je najkasnije u 1. stoljeću poslije Krista izraslo u lokalno značajan rimski gradić. Na ovaj se tekst tematski nadovezuje prilog Slobodana Čače *Kolent u antičkim izvorima* (55-61) u sklopu kojega se utvrđuje smještaj i važnost antičkoga lokaliteta Kolent na Gradini, smještenog nad lukom Hramina u Murteru.

Kristijan Juran potpisuje rad *Gospodarska i vlasnička struktura zemljišnog posjeda na otoku Murteru u kasnome srednjem vijeku (14.-16. st.)* (63-84). U ovome radu ukazuje se na opće razvojne okolnosti otoka (pripadnost šibenskoj komuni) i gospodarske prilike (solane, vinogradi), s osobitim fokusiranjem istraživanja na ustanovu koncesije – davanje dijela otočnih zemljišnih posjeda u koncesiju privrženicima mletačke uprave. Navode se najučestalije zastupljeni šibenski koncesionari (Dragojevići, Mihetići, Simeonići, Linjičići i drugi), utvrđuje se popis lokaliteta na području Murtera i Betine u 16. stoljeću itd., a sve na temelju dokumentacije iz Državnog arhiva u Zadru, Državnog arhiva u Šibeniku i Biskupskog arhiva u Šibeniku. Sljedeći rad, *Postanak Tisnoga i tišnjanski posjed na kopnu* (85-95), istog autora tematski je sličan prijašnjem, a u njemu se utvrđuje razdoblje nastanka Tisnog (formiranje naselja završeno je sredinom 16. stoljeća), utemeljenog zbjegom stanovnika s obližnjih kopnenih naselja Oštrice i Ivinje. Te su okolnosti uzrokovale činjenicu da se upravo u navedenim kopnenim naseljima nalazio velik dio zemljišnih posjeda stanovnika Tisnog.

Kristijan Juran i Sofija Sorić potpisuju rad *Spomenici sakralnoga graditeljstva na otoku Murteru* (97-121). Autori u ovome radu prezentiraju sve poznate spomenike crkvene arhitekture na Murteru s posebnim naglaskom na crkvu sv. Frane u Betini za koju donose prijepis troškovnika gradnje i opremanja crkve. Posljednji rad u prvome dijelu knjige prilog je Mithada Kozličića i Josipa Faričića *Toponimi otoka Murtera i susjednih otočića na starim geografskim i pomorskim kartama* (123-137). Predstavljaju se murterski toponimi na najstarijim poznatim zemljovidima, prikazi otoka na renesansnim kartama, raščlanjuje doprinos mletačkog kartografa Vincenza Marije Coronellija te uporabljivost zemljovida iz 18. i 19. stoljeća.

Drugi dio knjige podijeljen je u četiri međusobno povezane cjeline, a započinje tekstem Ante Jurića i Vladimira Skračića *Metodologija istraživanja* (141-146), u kojemu se iznose opisi metodoloških postupaka primijenjenih pri prikupljanju i prezentaciji toponomastičke građe otoka Murtera. Sljedeći je rad *Korpus suvremenih toponima* (149-193), prezentacija suvremene toponomastičke građe Murtera, koji potpisuje niz autora (K. Juran, A. Jurić, V. Skračić, Ivana Škevin, Nataša Šprljan). K. Juran priložio je *Toponomastičke karte* (195-212), a na kraju se nalazi korisniku vrlo uporabljivo abecedno kazalo suvremenih toponima (213-226).

U cjelini *Povijesna građa* K. Juran donosi rad naslovljen *Popis povijesnih toponima iz arhivske građe* (229-266). M. Kozličić i J. Faričić u radu *Povijesne karte* (267-285), objavljuju preslike povijesnih zemljovida na kojima je ucrtan otok Murter, a na kraju ove tematske cjeline nalazi se ponovno rad K. Jurana *Toponimi na katastarskim mapama iz 1824./1825. i 1877. godine* (287-305).

Završna cjelina ove monografije zove se *Jezična analiza*, a sastoji se od tri rada. Prvi je *Govor otoka Murtera* (309-319) Ede Jurage, drugi *Leksik murterske toponimije* A. Jurića (321-334), dok u trećem Nikola Vuletić obrađuje *Problem stare romanske toponimije u murterskom otočnom skupu* (335-341). Naposljetku, na stranicama 343-357 nalaze se sažeci na stranim jezicima.

Monografija *Toponimija otoka Murtera* interdisciplinarno je i vrijedno djelo koje će biti dragocjeno za jezikoslovce kao i za istraživače povijesnih, kulturnih, gospodarskih i vjerskih prilika iz prošlosti otoka Murtera. Ova monografija ujedno je i četvrta knjiga u nizu znanstveno-istraživačkoga projekta *Onomastica Adriatica* koji od 2006. godine provodi Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru. Prve tri monografije ovoga projekta jesu *Toponimija otoka Pašmana*, *Toponimija otoka Ugljana* i *Toponimija otoka Vrgade*. Imajući u ruci i četvrtu knjigu možemo samo iščekivati sljedeće radove ovoga projekta koji svojom sveobuhvatnošću privlači pažnju znanstvenika i istraživača, ali i "prolaznih znatiželjnika".

Šime Dunatov

Lexikón stredovekých miest na Slovensku [Leksikon srednjovjekovnih gradova u Slovačkoj], ur. Martin Štefánik, Ján Lukačka et al., Prodama, Bratislava 2010, 629 str.

Nedavno objavljen leksikon srednjovjekovnih gradova unutar granica današnje Republike Slovačke rezultat je dugogodišnje suradnje znanstvenika, ponajprije iz Slovačke akademije znanosti, ali i onih iz sveučilišnog miljea, arhiva i drugih kulturnih institucija. *Leksikon* znatno pridonosi istraživanju povijesti srednjovjekovnih municipalnih mjesta, koja su bila značajan faktor povijesnog razvitka, no koja nisu još uvijek dovoljno obrađena u slovačkoj historiografiji. Tako je navedeno djelo prilično iscrpno u svom pristupu temi – donosi "stare rezultate", ali i nova dostignuća historiografije.

Naravno, bilo je publikacija koje su obrađivale problematiku pojedinih gradova ili daljnjih raznih potkategorija. One su navedene u opsežnom bibliografskom popisu. Među autorima spomenutim u njoj, posebice treba istaknuti Ondreja Halagu koji je objavio nekoliko djela koja se bave gradom Košice, Júliusa Bartla koji se bavio raznim aspektima povijesti srednjovjekovne Bratislave, Ivana Chalupeckýja koji je povjesničar gradova Spiške regije ili Jána Lukačku koji se ponajprije bavi područjem srednjovjekovne Njitranjske županije. U *Leksikon* su uključeni i radovi koji obrađuju različite karakteristike srednjovjekovnih gradova, kao što je primjerice njihova etnička struktura (prilog Richarda Marsine pod naslovom *O národnostnej štruktúre stredovekých miest* [O etničkoj strukturi srednjovjekovnih gradova]) ili različite publikacije koje se bave gradskim privilegijima i administracijom.

Kao što je navedeno, uloga Akademije znanosti bila je esencijalna – rad je napravljen pod vodstvom Odjela za slovačku srednjovjekovnu povijest na Povijesnom institutu. Naposljetku, tim od dvadeset autora priredio je natuknice o četrdeset i sedam srednjovjekovnih gradova, ciljajući prvo na mapiranje dostupnih izvora o njima, zbog čega se taj rad upravo i bazirao na arhivskom istraživanju. S druge strane, njihov je zadatak bio sučeliti svoje podatke s postojećim stavovima iz historiografije, ako postoje.

Izbor promatranih lokaliteta je – kao i druge ostale informacije povezane s nastankom ove publikacije – predstavljen u uvodu (7-11). Priređivači prvo daju kratak pregled nastanka srednjovjekovnih gradova, ponajprije onih povezanih s aktivnostima kralja Bele IV., potom definiraju i dalje raspravljaju daljnji razvitak srednjovjekovnih gradova općenito, kao i privilegije koje su obično dobivali ili administrativnu strukturu po kojoj su funkcionirali.

Budući da je uvod podijeljen u nekoliko dijelova, drugi dio objašnjava pozadinu projekta i obrazlaže izbor istraženih lokacija. Ispostavilo se da je to važno pitanje jer nije bilo moguće izaći iz okvira jednodijelne monografije. Upravo su se zbog toga bazirali na razdoblje dobi-